

Er der liv efter genbrugspladsen?

Forslag: Kommunerne skal kunne oprette socio-økonomiske reparationsvirksomheder for at styrke den cirkulære økonomi

26.12.2017
Side 1 af 5

Alt for mange produkter, der stadig kan bruges, ender som affald. Samtidig har tusindvis af borgere vanskeligt ved at finde fodfæste på arbejdsmarkedet. Derfor foreslår Dansk Affaldsforening at give kommuner og kommunale affaldsselskaber mulighed for at oprette socialøkonomiske reparationsvirksomheder, der kan give affaldet nyt liv og samtidig løfte borgere, der har haft det svært. Målet er at udvikle den cirkulære økonomi og derfor skal kommunerne samtidig have udvidede muligheder for at arbejde med elektronik, der udgør det største problem for miljøet.

Dansk Affaldsforening
Vodroffsvej 59, 1
1900 Frederiksberg C

Tlf.: 72 31 20 70
danskaffaldsforening.dk

Borgerne afleverer hver dag masser af genstande på genbrugspladserne, der stadig virker fint eller nemt kan repareres. Det gælder alle slags produkter – bl.a. møbler, cykler, tøj, kaffemaskiner, blendere, radioer mm. Hvis Danmark skal udvikle den cirkulære økonomi, skal produkterne have nyt liv og tilbage i brug.

Miljømæssigt set er særligt elektronik et problem, hvis det bliver til affald. Elektronikprodukter kræver store mængder olie, metaller, vand, energi og sjældne grundstoffer at producere. 1 ud af 4 af de elektronikprodukter, som borgerne afleverer på genbrugspladsen hvert år, virker stadig. Værdien af produkterne er på op mod 140 mio. kr. Dertil kommer, at op til 50% af de øvrige produkter "virker med mindre problemer eller "kan repareres". Det viser tal fra Syddansk Universitet¹.

I en cirkulær økonomi er det afgørende, at produkterne bruges til det formål, de er lavet til, så længe som muligt. På den måde fastholder de den højeste mulige værdi økonomisk og miljømæssigt. Eksempelvis bør en cykel forblive en cykel så længe som muligt. Hvis en cykel repareres og genbruges, sparer miljøet de 380 kg. ressourcer, det kræver at producere en ny. Det samme gælder eksempelvis et TV, som bør genbruges som TV og ikke smides ud og kværnes i stykker, som det sker med størstedelen af elektronikken i dag.

Borgerne bakker op om at styrke reparation og genbrug, der forebygger ressourcepild. 77% af de europæiske forbrugere gerne vil have deres produkter repareret².

¹ Circular Economy in E-waste Management: Resource Recovery and Design for End-of-Life, Keshav Parajuyi, SDU 2017

² Eurobarometer

I Belgien har politikerne gjort det muligt at etablere *De Kringwinkel* (cirkulær butik)³. Det er en social-økonomisk non-profit virksomhed, hvor borgere, der har vanskeligt ved at komme ind på arbejdsmarkedet, reparerer næsten alle slags produkter og sælger dem med garantiperiode i forskellige byer⁴. I 2013 var der i Flandern 113 butikker med 5000 ansatte, der tog i mod 4,6 mio. kunder⁵.

Side 2 af 5

Det potentiale er også tilstede i Danmark., hvor der er i 2. kvartal 2017 var 727.677 mennesker på offentlig forsørgelse (SU-modtagere fratrukket) – heraf 185.257 på øvrige ydelser, der dækker over bl.a. kontanthjælpsmodtagere, sygedagpengemodtagere, borgere i ressourceforløb, jobafklaring mv⁶. Udover de økonomiske gevinster ved genbrug for borgerne, har samfundet også en økonomiske fordel på 202.880 kr. ved at flytte en borger fra forsørgelse til beskæftigelse med lav løn⁷.

Forslag: Nye socialøkonomiske reparationsvirksomheder

Derfor foreslår Dansk Affaldsforening, at kommuner og affaldsselskaber skal have mulighed for at oprette social-økonomiske reparationsvirksomheder på affaldsområdet. Det bør i høj grad ske i samarbejde med andre aktører – herunder private virksomheder. Virksomhederne skal kunne reparere eksempelvis cykler, borde, stole og andre møbler samt tøj og forskellige tekstiler.

Reparation flugter med de opgaver og det ansvar, kommunerne løfter på affaldsområdet i dag, da affaldsbekendtgørelsen forpligter kommunerne til at bringe ressourcerne så højt op i det såkaldte affaldshierarki som muligt. Allerede i dag har kommunerne muligheder for at understøtte genbrug. Bl.a. har Ankestyrelsen netop har vurderet, at kommunerne gerne må drive genbrugsbutikker⁸.

Social-økonomiske reparationsvirksomheder kan bidrage til at flytte udsatte borgere tættere på arbejdsmarkedet. Kommunale affaldsselskaber arbejder i forvejen med flere bundlinjer og skal balancere økonomi, miljø og andre samfundsmæssige hensyn. Derfor har de solid erfaring med særlige ansættelser, der bidrager til at løfte kompetencerne hos personer, der har svært ved at finde fodfæste på arbejdsmarkedet.

De brugbare genstande, borgerne smider i containerne på genbrugspladserne, kan fortsat sælges i de kommunale genbrugsbutikker, men en egentlig dansk pendant til *De Kringwinkel* kan næppe etableres indenfor de nuværende rammer. Det er nødvendigt at kunne opbygge kapacitet i form af know how, erfaring og kompetencer, når det gælder eksempelvis cykler og vaskemaskiner.

³ <http://www.rreuse.org/rreuse-members-meeting-in-ghent-belgium/>

⁴ <http://www.uwkringwinkel.be/nl/home>

⁵ <https://www.retaildetail.eu/en/news/algemeen/more-customers-and-turnover-kringwinkel>

⁶ <http://www.dst.dk/da/Statistik/nyt/NytHtml?cid=24316>

⁷ http://www.kl.dk/ImageVaultFiles/id_63806/cf_202/Borgere_og_virksomheder_i_centrum_-_et_udspil_til_.PDF

⁸ <https://www.danskaaffaldsforening.dk/nyheder/pressemeddelelse/ankestyrelsen-kommuner-maa-gjerne-drive-genbrugsbutikker>

Principper bag virksomhederne

Dansk Affaldsforening forestiller sig, at reparationsvirksomhederne etableres ud fra nogle simple principper:

Side 3 af 5

- **Reparation af udtjente produkter:** Reparationsvirksomhederne skal reparere produkter, som borgerne har afleveret på genbrugspladserne. Hvis borgerne ønsker at sælge eller få repareret produkter til eget brug, kan de frit aflevere dem hos private aktører såsom cykelmekanikere eller lignende. Kommuner og affaldsselskaber skal ikke konkurrere med de traditionelle reparationsvirksomheder, men fokusere på at give selve affaldet nyt liv.
- **Afsøge lokale muligheder for samarbejde:** Kommuner og affaldsselskaber skal skal afsøge mulighederne for samarbejde med lokale samarbejdspartnere – herunder virksomheder, der ønsker at samarbejde om opbygningen og driften af den socio-økonomiske virksomhed. Såfremt det ikke er muligt at finde lokale partnere, skal kommunen have mulighed for at etablere og drifte virksomheden alene.
- **Samarbejde med cirkulære virksomheder eller start ups:** De socialøkonomiske virksomheder kan samarbejde med traditionelle virksomheder, hvis forretningsmodeller er baseret på reparation og genbrug. Disse virksomheder skal kunne lave aftaler med affaldsselskaberne om indsamling af særlige fraktioner på genbrugspladserne. Det gælder eksempelvis refurb.dk og Blue City, der opkøber, reparerer og sælger brugt elektronik i deres egne butikker.
- **Afsætning i forlængelse af genbrugspladserne:** Flere kommuner og affaldsselskaber har etableret genbrugsbutikker og dermed findes den nødvendige infrastruktur allerede i mange kommuner. Dog bør reparationsvirksomhederne også kunne afsætte dem ved hjælp af "resellers" i andre butikker – traditionelle forretninger eller andre genbrugsbutikker. Det gør "genbrugskagen" større.
- **Kommunen som kickstarter:** Kommunerne skal blot deltage i virksomheden i opstartsfasen. Når den er bæredygtig, skal kommunen ikke længere allokere ressourcer til driften. Det vil betyde, at konstruktionen skal ændres i det øjeblik, kommunen træder ud.

Forslaget om socialøkonomiske reparationsvirksomheder er en konkretisering af et forslag fra Dansk Affaldsforenings publikation "Fuld skruld på den cirkulære økonomi", der er sektorens oplæg til udviklingen af cirkulær økonomi i Danmark.

Ny implementering af WEEE-direktiv, der styrker cirkulær økonomi

Elektronikaffald er i dag producenternes og importørernes ansvar og således uden for kommunernes kontrol. Det skyldes, at elektronikaffald blev omfattet af producentansvar i hele EU i 2006 – det såkaldte WEEE-direktiv.

Men der er mulighed for at gøre det bedre, da det enkelte medlemsland selv er ansvarlig for at implementere direktivet. For at styrke reparation og genbrug yderligere, foreslår Dansk Affaldsforening derfor at modernisere implementeringen af WEEE-direktivet i Danmark, så det understøtter genbrug.

Side 4 af 5

Først og fremmest bør producenterne i Danmark pålægges at sikre reparation og genbrug fremfor genanvendelse alene. Samtidig skal kommunerne skal have mulighed for at sortere og afsætte elektronikken til reparation – enten hos de socialøkonomiske virksomheder eller til andre. Producenterne får stadig affaldet, men produkterne får nyt liv og dermed forlænget levetid til glæde deres nye ejere og miljøet.

I dag knuses og neddeles produkterne oftest, efter borgerne har afleveret dem på genbrugspladserne. Årsagen er markedskræfternes simple logik. Det kan bedre betale sig at knuse produkterne og genanvende de dele, der er penge værd, end at forsøge at reparere og genbruge produkterne.

Mængden af elektronikaffald i Danmark alene (målt i vægt) er steget med 80 procent i perioden 1995-2015⁹. I dag produceres der over 70.000 tons elektronikaffald om året¹⁰, eller hvad der svarer til ca. 13 kilo per dansker. Elektronik er den hurtigst voksende affaldsfraktion globalt. Omfanget i dag svarer til vægten af ca. 5000 Eiffel-tårne hvert år. Konkret kræver moderniseringen, at der foretages mindre justeringer i Lov om miljøbeskyttelse (MBL) og Elskrotbekendtgørelsen.

Slut med "gratis husleje" til industrien

Selvom elektronik er producenternes ansvar, sker indsamlingen i vid udstrækning på de kommunale genbrugspladser. Kommunerne har siden 2006 stillet genbrugspladserne til rådighed og indsamlet elektronikaffaldet uden betaling. At bygge, drive og vedligeholde infrastruktur koster penge, og derfor har kommunerne - og dermed skatteborgerne - i praksis betalt producenternes omkostninger via affaldsgebyret.

En beregning foretaget af Dansk Affaldsforening¹¹ i 2011 viste, at kommunerne har haft udgifter til indsamlingen på mellem 35 og 80 mio. kr. om året. Det dækker over alt fra areal, uddannelse af pladsfolk, administration, oprydning, skilting, lønninger mv. til ca. 400 indsamlingssteder, som industrien alternativt selv skulle finansiere. Da producentansvaret har eksisteret siden 2006, beløber det sig til 350-800 mio. kr. i "gratis husleje" betalt af kommunerne og dermed skatteborgerne.

De omkostninger bør producenterne afholde fremadrettet, så borgerne ikke finansierer erhvervslivet over skatten. Om ikke andet fordi ordningen er på kant med EU's statsstøtteregler og muligvis ville blive underkendt, såfremt den blev afprøvet.

⁹ <https://ing.dk/artikel/kamp-mod-elektronikskrot-reparationsrevolte-pa-vej-202871?amp>

¹⁰ Miljøstyrelsen Affaldsstatistik 2015, DPA-system 2015

¹¹ Renosam. Beregningen er foretaget inden fusionen med Affald Danmark

Hvorfor bliver elektronikprodukterne ikke genbrugt?

Formålet med at give industrien ansvaret for deres egne produkter var, at forebygge og reducere affaldsmængderne for at mindske ressourceforbruget. Kort fortalt: At tilskynde virksomhederne til at producere produkter med lang levetid, som kan repareres, genbruges og genanvendes – herunder skabe cirkulære forretningsmodeller med lejeordninger, genbrug mv.

Virksomhederne har dog ikke valgt at tage egne produkter tilbage, men at gå sammen i såkaldte "kollektive ordninger", hvor alt elektronikaffaldet knuses, hvorefter kun de materialer, der er mest værdifulde, tages ud og genanvendes.

Det meste affald koster penge, da det er billigere og nemmere for virksomhederne at producere med nye – såkaldte *virgine* – ressourcer. Derfor er der negative priser, som betyder, at kommunen betaler for at afsætte affaldet på det internationale "marked" - også selvom dele af det genanvendes. Dele af elektronikaffaldet er dog penge værd pga. indholdet af metaller. Resten af er en omkostning. Derfor giver det økonomiske mening at knuse produkterne og "cherry picke" guld, sølv osv. Konsekvensen er, at store dele af produkterne – og dermed ressourcer som bl.a. forskellige sjældne grundstoffer – går tabt.

Selv om dele af elektronikaffaldet er penge værd, kan der fortsat være økonomiske gevinster forbundet med at omgå miljøreglerne. Af samme årsag er brud på reglerne ikke usædvanlige – senest en sag om ulovlig opbevaring, som kan resultere i grundvandsforurening eller lignende¹².

FAKTA

Miljøstyrelsen vurderede i forbindelse med den nationale ressourcestrategi materialeforbruget ved en lang række produkter.

Kilde: Copenhagen Ressource Institute for Miljøstyrelsen 2013.

Ressourceforbrug per produkt

- Mobiltelefon: 26 kg.
- Computer: 422 kg
- TV: 2.614 kg.

¹² <https://www.dr.dk/nyheder/indland/danmarks-stoerste-el-skrotvirksomhed-har-brudt-miljoeregler-gentagne-gange>